Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

2. april 2020*

»Præjudiciel forelæggelse – forbrugerbeskyttelse – direktiv 93/13/EØF – urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler – artikel 1, stk. 1 – artikel 2, litra b) – begrebet »forbruger« – en ejendoms ejerforening«

I sag C-329/19,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Tribunale di Milano (retten i Milano, Italien) ved afgørelse af 1. april 2019, indgået til Domstolen den 23. april 2019, i sagen

Condominio di Milano, via Meda

mod

Eurothermo SpA,

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, J.-C. Bonichot, og dommerne M. Safjan, L. Bay Larsen, C. Toader (refererende dommer) og N. Jääskinen,

generaladvokat: H. Saugmandsgaard Øe,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

– Eurothermo SpA ved avvocato A. Fracchia,

– den italienske regering ved G. Palmieri, som befuldmægtiget, bistået af avvocato dello Stato E. Manzo,

– Europa-Kommissionen ved G. Gattinara og N. Ruiz García, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

* Processprog: italiensk.

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 1, stk. 1, og artikel 2, litra b), i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29).

2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem ejerforeningen, condominio di Milano, via Meda (herefter »condominio Meda«), og Eurothermo SpA vedrørende betalingen af morarenter, som blev afkrævet førstnævnte ved gennemførelsen af en kontrakt om forsyning af varmeenergi.

Retsforskrifter

Direktiv 93/13

3 12. betragtning til direktiv 93/13 har følgende ordlyd:

»[D]e nationale lovgivninger giver imidlertid på nuværende tidspunkt kun mulighed for en delvis harmonisering; […] det er vigtigt at give medlemsstaterne mulighed for under overholdelse af traktaten at sikre forbrugeren et højere beskyttelsesniveau ved at fastsætte strengere nationale bestemmelser end bestemmelserne i dette direktiv.«

4 Det følger af direktivets artikel 1, stk. 1, at dets formål er indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem erhvervsdrivende og forbrugere.

5 Artikel 2 i direktiv 93/13 bestemmer følgende:

»I dette direktiv forstås ved:

[…]

b) »forbruger«: en fysisk person, der i forbindelse med de af dette direktiv omfattede aftaler ikke handler som led i sit erhverv

[…]«

6 Ifølge dette direktivs artikel 3, stk. 1, anses et kontraktvilkår, indeholdt i en forbrugeraftale, der ikke har været genstand for individuel forhandling, for urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.

7 I henhold til direktivets artikel 8 kan medlemsstaterne inden for det område, der omfattes af dette direktiv, vedtage eller bevare strengere bestemmelser, der er forenelige med EUF-traktaten, for at sikre en mere omfattende beskyttelse af forbrugerne.

Direktiv 2011/83/EU

8 13. betragtning til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2011/83/EU af 25. oktober 2011 om forbrugerrettigheder, om ændring af Rådets direktiv 93/13/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 1999/44/EF samt om ophævelse af Rådets direktiv 85/577/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF (EUT 2011, L 304, s. 64) er affattet således:

»Medlemsstaterne bør fortsat i overensstemmelse med EU-lovgivningen have kompetence til at anvende bestemmelserne i dette direktiv på områder, der ikke er omfattet af dets anvendelsesområde. Medlemsstaterne kan derfor opretholde eller indføre national lovgivning, der svarer til bestemmelserne eller visse bestemmelser i dette direktiv, for så vidt angår aftaler, der falder uden for dette direktivs anvendelsesområde. F.eks. kan medlemsstaterne beslutte at udvide anvendelsen af reglerne i dette direktiv til fysiske eller juridiske personer, der ikke er forbrugere i dette direktivs forstand, såsom ikke-statslige organisationer, nyetablerede virksomheder eller små og mellemstore virksomheder. […]«

Italiensk ret

Den civile lovbog

9 Artikel 1117 i codice civile (den civile lovbog) bestemmer følgende:

»Den fælles ejendomsret for ejerne af hver boligenhed i bygningen, selv om de kun periodevis har råderet over denne, og for så vidt som det modsatte ikke fremgår af ejerbeviset, omfatter:

1) alle bygningsdele, som er nødvendige til fælles brug – såsom eksempelvis den grund, hvor bygningen er opført, fundamentet, de bærende vægge, de bærende søjler og bjælker, tag, tagflader, trapperne, gadedørene, vestibuler, entreer, søjlegange, baggårde og facader

2) områder til parkering samt lokaler til fælles brug, såsom portnerbolig, vaskerum, tørrerum og loftsrum, der som følge af deres strukturelle eller funktionelle træk er beregnet til fælles brug

3) anlæg, installationer og fremstillede komponenter af enhver art, som er til fælles brug, såsom elevatorer, afløb, cisterner, installationer til vandforsyning og bortledning af spildevand, centrale systemer til fordeling og udsendelse af gas, elektricitet, varme og luft og til modtagelse af radio- og tv-spredningstjenester samt udstyr, der giver adgang til alle andre former for informationsstrømme, herunder over satellit eller kabel, og tilhørende tilslutninger indtil tilslutningsstedet i lokaler, der ejes individuelt af de enkelte ejere, eller, såfremt der er tale om samleudstyr, indtil anvendelsesstedet, uden at dette har betydning for bestemmelserne i særlovgivningen inden for offentlige net.«

10 Den civile lovbogs artikel 1117a med overskriften »Anvendelsesområde« har følgende ordlyd:

»Bestemmelserne i nærværende kapitel finder anvendelse mutatis mutandis, når flere bygningsenheder eller bygninger […] har fælles arealer som omhandlet i artikel 1117.«

11 Den civile lovbogs artikel 1129 med overskriften »Administrators udnævnelse, afsættelse og forpligtelser« bestemmer i stk. 1:

»Når antallet af ejere i ejendommen overstiger otte, og hvis generalforsamlingen intet bestemmer herom, udnævnes en administrator af den retlige myndighed, for hvem en eller flere ejere i ejendommen har indbragt en klage, eller af den afgående administrator.«

12 Den civile lovbogs artikel 1131 med overskriften »Repræsentation« bestemmer følgende:

»Inden for [sine beføjelser] repræsenterer administrator medlemmerne og har søgsmålskompetence i forhold til ejere af ejendommen og tredjeparter.«

Forbrugerloven

13 Decreto legislativo n. 206 – Codice del consumo, a norma dell'articolo 7 della legge 29 luglio 2003, n. 229 (lovdekret nr. 206 om forbrugerloven, jf. artikel 7 i lov nr. 229 af 29.7.2003) af 6. september 2005 (almindeligt tillæg nr. 168 til GURI nr. 235 af 8.10.2005) gennemførte bestemmelserne i direktiv 93/13 i den italienske retsorden. I forbrugerlovens artikel 3, stk. 1, som ændret ved lovdekret nr. 221 af 23. oktober 2007 (GURI nr. 278 af 29.11.2007), defineres »forbruger« som »en fysisk person, der ikke handler som led i den virksomhedsmæssige, kommercielle, håndværksmæssige eller erhvervsmæssige aktivitet, som vedkommende eventuelt udøver«.

Tvisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

14 Den 2. april 2010 indgik condominio Meda, Milano (Italien), ved sin administrator en aftale med Eurothermo om levering af varmeenergi, hvori et vilkår i aftalens artikel 6.3 bestemmer, at debitor i tilfælde af misligholdelse skal betale »morarenter til 9,25% fra det tidspunkt, hvor betalingen forfaldt«.

15 Den 18. april 2016 fik Eurothermo på grundlag af en forligsrapport af 14. november 2014 udstedt et pålæg til condominio Meda om betaling af 21 025,43 EUR, svarende til morarenter for betaling af et skyldigt beløb i medfør af denne aftale, som var beregnet af det beløb, der forfaldt den 17. februar 2016.

16 Condominio Meda har fremsat indsigelse mod betalingspålægget for den forelæggende ret og gjort gældende, at den var forbruger som omhandlet i direktiv 93/13, og at vilkåret i denne aftales artikel 6.3 var urimeligt.

17 Den forelæggende ret er af den opfattelse, at dette vilkår rent faktisk er urimeligt, og at den i overensstemmelse med Domstolens praksis ville kunne annullere det af egen drift. Denne ret nærer imidlertid tvivl om muligheden for at anse en ejerforening, som *condominio* i italiensk ret, for at henhøre under kategorien forbrugere som omhandlet i direktiv 93/13.

18 Den forelæggende ret har i denne forbindelse henvist til praksis fra Corte suprema di cassazione (kassationsdomstol, Italien), hvorefter denne type ejerforeninger, selv om de ikke er juridiske personer, for det første må indrømmes egenskab af »selvstændigt retssubjekt«. For det andet følger det af samme retspraksis, at reglerne for forbrugerbeskyttelse finder anvendelse på kontrakter indgået mellem en erhvervsdrivende og en administrator for en ejerforening, der defineres som en »driftsenhed uden retlig personlighed, som adskiller sig fra medlemmerne heraf«, henset til, at denne kan handle på vegne af forskellige ejere, som må anses for at være forbrugere.

19 Den forelæggende ret har endvidere henvist til Domstolens praksis, bl.a. dommen af 22. november 2001, Cape og Idealservice MN RE (C-541/99 og C-542/99, EU:C:2001:625), hvorefter begrebet »forbruger« skal støttes på det pågældende retssubjekts karakter af fysisk person. Det er ikke desto mindre den forelæggende rets opfattelse, at en udelukkelse af anvendeligheden af direktiv 93/13, alene fordi den pågældende person hverken er en fysisk person eller en juridisk person, ville medføre en risiko for at fjerne beskyttelsen for visse retssubjekter i de tilfælde, hvor de befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende, der kan godtgøre anvendelsen af ordningen for forbrugerbeskyttelse.

20 På denne baggrund har Tribunale di Milano (retten i Milano) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Er begrebet [forbruger] i direktiv [93/13] til hinder for, at en enhed (såsom en ejerforening i den italienske retsorden), der ikke kan henføres under begrebet »fysisk person« eller »juridisk person«, kvalificeres som forbruger, i det tilfælde, at denne enhed indgår en aftale uden for rammerne af dens erhvervsmæssige aktiviteter og befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende såvel hvad angår forhandlingsstyrke som informationsniveau?«

Om det præjudicielle spørgsmål

21 Med det præjudicielle spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 1, stk. 1, og artikel 2, litra b), i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at de er til hinder for en national retspraksis, som fortolker den lovgivning, der skal gennemføre dette direktiv i national ret, således, at reglerne om forbrugerbeskyttelse heri ligeledes finder anvendelse på en kontrakt, som er indgået mellem et retssubjekt, såsom en *condominio* i italiensk ret, og en erhvervsdrivende.

22 For at besvare det forelagte præjudicielle spørgsmål skal der indledningsvis foretages en analyse af dette direktivs anvendelsesområde for at afgøre, om et retssubjekt, som ikke er en fysisk person, på EU-rettens nuværende udviklingstrin kan henhøre under begrebet »forbruger« i samme direktivs forstand.

23 I henhold til artikel 1, stk. 1, i direktiv 93/13 er formålet med dette direktiv indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem erhvervsdrivende og forbrugere.

24 Ifølge ordlyden af artikel 2, litra b), i direktiv 93/13 skal begrebet »forbruger« forstås således, at det omfatter »en fysisk person, der i forbindelse med de af dette direktiv omfattede aftaler ikke handler som led i sit erhverv«. Det følger af denne bestemmelse, at to kumulative betingelser skal være opfyldt, for at en person er omfattet af dette begreb, nemlig at der er tale om en fysisk person, og at denne ikke udøver sine aktiviteter erhvervsmæssigt.

25 Hvad angår den første af disse betingelser har Domstolen tidligere fastslået, at en person, der ikke er en fysisk person, og som indgår en kontrakt med en erhvervsdrivende, ikke kan betragtes som en forbruger som omhandlet i artikel 2, litra b), i direktiv 93/13 (dom af 22.11.2001, Cape og Idealservice MN RE, C-541/99 og C-542/99, EU:C:2001:625, præmis 16).

26 I denne sag har den forelæggende ret anført, at en ejendoms ejerforening i italiensk ret er et retssubjekt, som hverken er en fysisk person eller en juridisk person.

27 Det skal i denne henseende bemærkes, at begrebet »ejendomsret« ikke er harmoniseret på EU-plan på EU-rettens nuværende udviklingstrin, og at der kan foreligge forskelle mellem medlemsstaterne. Det skal således fastslås, at det følger af ordlyden af artikel 345 TEUF, at de ejendomsretlige ordninger i medlemsstaterne ikke berøres af traktaterne. Det skal som led i en systematisk videre fortolkning endvidere bemærkes, at artikel 1, stk. 2, litra k), i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 650/2012 af 4. juli 2012 om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser vedrørende arv og om accept og fuldbyrdelse af officielt bekræftede dokumenter vedrørende arv og om indførelse af et europæisk arvebevis (EUT 2012, L 201, s. 107) udelukker tinglige rettigheder fra sit anvendelsesområde.

28 Så længe EU-lovgiver ikke har foretaget indgreb i denne henseende, kan medlemsstaterne følgelig fortsat frit fastsætte regler for den retlige ordning for ejerforeninger i deres respektive nationale retsordener ved eventuelt at kvalificere disse som »juridiske personer«.

29 En ejerforening som sagsøgeren i hovedsagen opfylder således ikke den første af de betingelser, der er fastsat i artikel 2, litra b), i direktiv 93/13, og den henhører dermed ikke under begrebet »forbruger« i denne bestemmelses forstand, og en kontrakt, der indgås mellem en ejerforening og en erhvervsdrivende, er således udelukket fra det nævnte direktivs anvendelsesområde.

30 Denne konklusion modsiges ikke af dommen af 5. december 2019, EVN Bulgaria Toplofikatsia og Toplofikatsia Sofia (C-708/17 og C-725/17, EU:C:2019:1049, præmis 59). Selv om Domstolen har fastslået, at kontrakter om varmeenergi til en fællesejet ejendom som omhandlet i den sag, der gav anledning til denne dom, henhørte under kategorien kontrakter indgået mellem forbrugere og erhvervsdrivende som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 2011/83, skal det bemærkes, at disse kontrakter var blevet indgået af fællesejerne selv og ikke, som i den i hovedsagen omhandlede sag, af ejerforeningen ved dens administrator.

31 Når dette er sagt, skal det afgøres, om en national retspraksis som praksis ved Corte suprema di cassazione (kassationsdomstol), der fortolker den lovgivning, der skal gennemføre direktiv 93/13 i national ret, således, at reglerne om forbrugerbeskyttelse heri ligeledes finder anvendelse på en kontrakt, som er indgået mellem et retssubjekt, såsom en *condominio* i italiensk ret, og en erhvervsdrivende, er i strid med ånden bag ordningen med forbrugerbeskyttelse inden for Unionen.

32 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at det følger af artikel 169, stk. 4, TEUF, at den enkelte medlemsstat kan opretholde eller indføre strengere forbrugerbeskyttelsesforanstaltninger, forudsat at de er forenelige med traktaterne.

33 Det fremgår af 12. betragtning til direktiv 93/13, at direktivet kun foretager en delvis og minimal harmonisering af de nationale lovgivninger om urimelige vilkår, idet medlemsstaterne gives mulighed for under overholdelse af traktaten at sikre forbrugeren et højere beskyttelsesniveau ved at fastsætte strengere nationale bestemmelser end bestemmelserne i dette direktiv. I henhold til dette direktivs artikel 8 kan medlemsstaterne inden for det område, der omfattes af dette direktiv, vedtage eller bevare strengere bestemmelser, der er forenelige med traktaten, for at sikre en mere omfattende beskyttelse af forbrugerne.

34 Ifølge 13. betragtning til direktiv 2011/83 bør medlemsstaterne fortsat i overensstemmelse med EU-lovgivningen have kompetence til at anvende bestemmelserne i dette direktiv på områder, der ikke er omfattet af dets anvendelsesområde. Medlemsstaterne kan bl.a. beslutte at udvide anvendelsen af reglerne i dette direktiv til juridiske eller fysiske personer, der ikke er forbrugere i dette direktivs forstand.

35 I det foreliggende tilfælde fremgår det af anmodningen om præjudiciel afgørelse, at Corte suprema di cassazione (kassationsdomstol) har udviklet en retspraksis, som tilsigter en øget beskyttelse af forbrugeren ved at udvide anvendelsesområdet for den beskyttelse, der er fastsat i direktiv 93/13, til et retssubjekt, såsom *condominio* i italiensk ret, der ikke er en fysisk person, i henhold til national ret.

36 En sådan retspraksis indskriver sig i det formål om beskyttelse af forbrugerne, som dette direktiv forfølger (jf. i denne retning dom af 7.8.2018, Banco Santander og Escobedo Cortés, C-96/16 og C-94/17, EU:C:2018:643, præmis 69).

37 Det følger heraf, at selv om et retssubjekt, såsom *condominio* i italiensk ret, ikke er omfattet af begrebet »forbruger« som omhandlet i artikel 2, litra b), i direktiv 93/13, kan medlemsstaterne anvende dette direktivs bestemmelser på områder, der ikke er omfattet af direktivets anvendelsesområde (jf. analogt dom af 12.7.2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, præmis 40), for så vidt som en sådan fortolkning fra de nationale retsinstanser sikrer forbrugerne et højere beskyttelsesniveau og ikke skader traktaternes bestemmelser.

38 Henset til det ovenstående skal det forelagt spørgsmål besvares med, at artikel 1, stk. 1, og artikel 2, litra b), i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at de ikke er til hinder for en national retspraksis, som fortolker den lovgivning, der skal gennemføre dette direktiv i national ret, således, at reglerne om forbrugerbeskyttelse heri ligeledes finder anvendelse på en kontrakt, som er indgået mellem et retssubjekt, såsom en *condominio* i italiensk ret, og en erhvervsdrivende, selv om et sådant retssubjekt ikke henhører under det nævnte direktivs anvendelsesområde.

Sagsomkostninger

39 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

Artikel 1, stk. 1, og artikel 2, litra b), i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler skal fortolkes således, at de ikke er til hinder for en national retspraksis, som fortolker den lovgivning, der skal gennemføre dette direktiv i national ret, således, at reglerne om forbrugerbeskyttelse heri ligeledes finder anvendelse på en kontrakt, som er indgået mellem et retssubjekt, såsom en *condominio* i italiensk ret, og en erhvervsdrivende, selv om et sådant retssubjekt ikke henhører under det nævnte direktivs anvendelsesområde.

Underskrifter